

Elektrišokirelva kasutamine Euroopa riikides

Siseminister uuris 2022. aasta sügisel teiste Euroopa riikide praktikat elektrišokirelvade kasutamise kohta, kasutades selleks Euroopa tulirelvade ekspertide (ingl *European Firearms Experts* (EFE)) võrgustiku ja riikide alaliste esinduste EL-i juures antud vastuseid. Küsiti, mis tasemel elektrišokirelv võrreldes erivahendite ja teiste relvadega (nt teleskoopnuia, gaasirelva ja tulirelvaga) asetseb, kas seda võib kasutada ka enne füüsilise jõu, gaasirelva või teleskoopnuia kasutamist ning kas nende praktikas on esinenud surmajuhtumeid, mis oleks otseselt seoses elektrišokirelvast väljuva elektriimpulsiga. Vastas 21 riiki¹, kellest elektrišokirelva kasutab 20. Vastanud riikidest ainsana pole elektrišokirelv kasutusel Küprosel. Šveitsis on see kasutusel osades kantonites, kuid plaan on võtta kasutusele kogu riigis. Rumeenias on kasutusel teistsuguse tööpõhimõttega – vahetus läheduses, kontaktis kasutatav elektrišokirelv (*shock baton stick*) – mistõttu seda edasistes võrdlusandmetes ei kajastatud. Erisus on veel Iirimaa, kus elektrišokirelv on kasutusel ainult eriuksusel. Teistes riikides kasutatavate elektrišokirelvade tööpõhimõtte ja kasutajate kohta ei tulnud vastuste põhjal Eestiga võrreldes olulisi erisusi välja.

Kõikides riikides, kus on kasutusel samasuguse tööpõhimõttega elektrišokirelv, selle kasutamisel astmelisus puudub ehk elektrišokirelv on kasutatav samal tasemel politseinuia ja gaasiga ning seda võib kasutada ka enne füüsilise jõu kasutamist. Eestis praegu kasutusel olev lähenemine, kus elektrišokirelv on võrdsustatud tulirelvaga, on kõikidest võrreldavatest riikidest erinev ja kitsendab selle relva kasutamise võimalusi. Siinkohal saab välja tuua Iirimaa erisuse, kus elektrišokirelv on käsitatav tulirelvana, kõrgemal tasemel kui gaas või teleskoopnuia, kuid sellegipoolest on ka neil – lähtuvalt konkreetsest juhust ja ohust – võimalik elektrišokirelva kasutada enne gaasi või teleskoopnuia.

Mitmed riigid tõid oma vastustes välja asjaolu, et elektrišokirelva kasutamine võib olla kokkuvõttes vähem kahjustavam kui füüsilise jõu, gaasi või teleskoopnuia kasutamine.

Surmajuhtumite kohta vastasid riigid – 20-st riigist vastas sellele küsimusele 14 –, et elektrišokirelvast põhjustatud surmajuhtumeid esinenud pole.

Tabel 1. Euroopa riikide praktikat elektrišokirelvade kasutamise osas

RIIK	ELEKTRIŠOKIRELVA KASUTAMINE
Prantsusmaa	<p><i>National Police</i> ja <i>National Gendarmerie</i> kasutavad vaid Electric Pulse Pistol (EPP), toodetud USA-s TASER model T7.</p> <p>Kasutamine on rangelt reguleeritud politseil enesekaitseks, nt vägivaldse või ohtliku isiku vastu, isiku vastu, kellel on nuga või muu relv. Ametnikud, kes elektrišokirelva kasutavad, on saanud vajaliku väljaõppe. Otsus, millist vahendit kasutatakse, tehakse lähtuvalt ohust ja olukorrast. Elektrišokirelva kasutatakse esmatasandil, st samadel juhtudel nagu füüsilist jõudu, pipragaasi või nuia.</p>

¹ Vastanud riigid: Prantsusmaa, Iirimaa, Läti, Leedu, Tšehhi, Hispaania, Küpros, Austria, Šveits, Horvaatia, Portugal, Rumeenia, Bulgaaria, Slovakkia, Rootsi, Poola, Ungari, Soome, Sloveenia, Holland ja Itaalia.

	Ühtegi surmajuhtumit elektrišokirelva kasutamisega ei ole teadaolevalt olnud.
Iirimaa	Kasutavad politsei eriüksused (<i>Emergency Response Unit, Armed Support Unit, Special Detective Unit</i>). Elektrišokirelv on käsitletav tulirelvana. Käsitatakse kõrgema tasemega relvana kui pipragaas või nui. Aga elektrišokirelva on võimalik kasutada enne pipragaasi või nui, selle üle otsustatakse konkreetsest juhust ja ohust lähtuvalt. Ei ole teada, et oleks ühtegi surmajuhtumit esinenud.
Läti	Politsei kasutab elektrišokirelva, kui see on vajalik.
Tšehhi	Politsei kasutab elektrišokirelva (Taser X2) samal tasemel pipragaasi ja nuiaga. Lubatud kasutada ka enne füüsilise jõu rakendamist.
Hispaania	Politsei kasutab TASER T7 . Vajalik eelnev väljaõpe. Kasutada võib elektrišokirelva, kui see on põhjendatud ja vajalik, eelnevalt on suuliselt püütud läbi rääkida, mõjutada isikut, aga see pole tulemust andnud. Ennekõike kasutatakse juhul, kui on vaja muuta liikumisvõimetuks või kinni pidada isik, kes ohustab politseiametnikku või muid inimesi, samuti olukorras, kus isik paneb ennast ohtlikku olukorda, ei saa oma tegevusest aru. Kasutatakse ka siis, kui on kiiresti vaja ära hoida otsene oht avalikule korrale. Enne kasutamist tuleb hoiatada. On reeglid selle kohta, millises kehapiirkonnas seda kasutada ei tohi.
Küpros	Pole lubatud kasutada.
Austria	Taser X2 ja T7 on kasutusel. Need ei ole konkreetsele ametnikule väljastatud, vaid kasutavad need, kellel vaja ja kellel on vajalik väljaõpe. Oma tasemelt käsitatakse elektrošokirelva vähem ohtlikuna kui tulirelv, samal tasemel gaasi ja nuiaga. Elektrišokirelva võib kasutada enne füüsilist jõudu ja muid vahendeid, kui see vajalik on. Märkimisväärne arv kasutamisuhtumeid, kuid surmajuhtumeid ei ole esinenud. Võrdlusena võib tuua, et alates 2006 on gaasi kasutamise puhul esinenud 992 korral kergemaid vigastusi ning teleskoopnui kasutamisel (2148 korral) 6 raskemat ja 227 kergemat vigastust.
Portugal	Elektrišokirelv on lubatud. Politseinik peab hindama ohu raskusastet ja millise vahendiga saaks kõige efektiivsemalt olukorra lahendada. Elektrišokirelva võib kasutada enne füüsilise jõu kasutamist või muude vahendite (gaas, nui, tulirelv) kasutamist. Ei ole teada ühtegi surmajuhtumit seoses elektrišokirelva kasutamisega.
Rumeenia	Kasutada on lubatud vaid shock baton stick , model X10 . Kasutatakse ainult vägivaldse tegevuse jätkumisel ja proportsionaalselt agressiivsuse tasemega, vältides pea- ja südamepiirkonda ning nägu. Keelatud on kasutamine laste, nähtavate raseduse tunnustega naiste ja invaliidide vastu, välja arvatud juhul, kui nad valmistavad ette relvastatud rünnakut. Inimese surmaga lõppenud juhtumeid ei esinenud.
Šveits	Lubatud on kasutada osades kantonites, aga suund on selle poole, et kasutataks kogu riigis. Peetakse samaväärseks politseinuia ja pipragaasiga. Kasutavad nõrka esimese astme politseinikud (korrakaitse, liiklus). Kasutatakse isikute vastu, kes võivad ohustada ennast või teisi. Kasutamisel lähtutakse

	tavapärestest põhimõtetest nagu minimaalsus, proportsionaalsus, sobivus. Hinnatakse, et selle kasutamine on parem, kuna ei pea kasutama inimest rohkem kahjustavaid vahendeid (tulirelv).
Horvaatia	Elektrišokirelva on lubatud kasutada. See on erivahend, st mitte võrdne tulirelvaga.
Bulgaaria	Elektrišokirelv ei ole liigitatud tapva relva alla ja on samal tasemel käeraudade, politseinuia, politseikoerte, kiivrite jm-ga. Võib kasutada enne teiste erivahendite ja füüsilise jõu kasutamist. Toovad ka välja, et elektrišokirelva võib olla vähem kahjustavam kui füüsilise jõu kasutamine. Elektrišokirelvast põhjustatud surmajuhtumeid teada pole.
Slovakkia	Taser X2 , samal tasemel nagu gaasipihusti ja politseinui. Võib kasutada juba enne füüsilise jõu kasutamist. Surmajuhtumeid esinenud pole.
Rootsi	Elektrišokirelv on võrdne gaasi, nuia ja füüsilise jõuga. Võib kasutada esimese vahendina peale suulist suhtlust (kus seda on võimalik teha). Vajadusel võib kasutada kohe, ilma eelneva suhtluseta. Toovad ka mh välja, miks elektrišokirelv on vähem kahjustav. Surmasid elektrišokirelvaga otseselt ei seo. On olnud surmajuhtumeid, aga need on põhjustatud olnud narkootikumide tarbimisest. Märgivad, et paljude uuringute kokkuvõtete põhjal võib öelda, et elektrišokirelv ise pole olnud elektrišokirelva kasutamisega kaasnenud surmade põhjuseks. Lisavad, et loendamatu arv uuringuid näitab, et elektrišokirelv on meditsiinilises vaates ohutu.
Poola	Elektrišokirelavad on kasutusel. Hindavad neid tulirelvadest vähem ohtlikuks ja kasutavad sunnivahendina. Kasutusel järgmistel juhtudel: - kui on vaja tõrjuda otsest õigussvastast rünnet või selle katset, politseiametniku või teise isiku elu, tervise või vabaduse vastu; - kui on vaja kaitsta teatud ala, rajatist, vara vms otsese rünnaku vastu; - konvoi või isiku toomise ohutuse tagamisel; - isiku kinnipidamiseks, põgenemise takistamiseks; - aktiivse vastupanu mahasurumiseks. Elektrišokirelva kasutamise tagajärjel surmajuhtumeid esinenud ei ole.
Ungari	Võib kasutada esimese ohjeldusvahendina, kui füüsilise jõu või gaasi kasutamine ei ole andnud või ilmselt ei anna soovitud tulemust. Ungaris ei ole surmajuhtumeid esinenud, samas, kasutatakse alles 2022. aastast.
Leedu	Kasutavad Taser X26 , millelt liiguvad uemale mudelile Taser X26P.

	<p>Elektrišokirelv on erivahend, kõrvuti telerskoopnuia, gaasi, käeraudade, kilbi jms-ga. Elektrišokirelv ei kuulu tapvate (e tulirelva) hulka. See, millist erivahendit võib kasutada, on politseiniku otsus, tulenevalt konkreetsest situatsioonist. Elektrišokirelva kasutamise eelduseks on vastava koolituse läbimine ja iga-aastane täiendkoolitus.</p> <p>Surmaga lõppenud kasutamise juhtumeid ei ole Leedus esinenud.</p>
Soome	<p>Ei kasutata astmetena, vaid vahendite seast valitakse sobivaim ja leebeim (<i>lenient</i>) vahend, arvestades ohutaset, vahendite kasutamise vajadust ning tasakaalu ohu ja vastumeetme vahel. (Näitena oli toodud, et: "Ära lase poevarast".)</p> <p>Erinevaid vahendeid ei pea kasutama kindlas järjekorras. Mõnikord võib tulirelv olla esimene ja ainuke vahend.</p> <p>Surma põhjuseks ei ole olnud elektrilöök, vaid mõni kehas olev (narkootiline) aine (amfetamiin, kokaiin vms).</p>
Sloveenia	<p>Elektrišokirelva on lubatud kasutada järgmistel juhtudel:</p> <ul style="list-style-type: none"> – relva või ohtliku esemega aktiivselt vastupanu osutava või politseinikule või muule isikule kallale tunginud isiku kontrolli alla võtmine; – isikul suhtes, kes võib end füüsiliselt vigastada (kui on vahetu oht, et isik saab raske kehavigastuse või muu raske tagajärje). <p>Põhimõtteliselt on elektrišokirelva lubatud kasutada enne tulirelva. Näitena toodi, et see on samaväärne suukorvita teenistuskoera kasutamisega.</p> <p>Neil ei ole teada ühtegi surmajuhtumit, mis oleks järgnenud elektrišokirelva kasutamisele.</p>
Holland	<p>Hollandi politsei kasutab Taser X2. Kasutada võib seda iga vormiriietuses politseinik (esimene reageerija) ja ka SWAT-meeskonnad. On samal tasemel politseinuia ja pipragaasiga, st kasutamisel ei ole astmeid.</p> <p>Siiani ühtegi surmajuhtumit registreeritud ei ole.</p>
Itaalia	<p>On lubatud kasutada elektrišokirelva pärast vajaliku koolituse läbimist. Lubatud kasutada enne tulirelva.</p> <p>Ei ole teada ühtegi kasutamisega seonduvat surmajuhtumit.</p>